

APIE FILOSOFIJĄ. DOROTĖJAI*

Friedrichas Schlegelis

Grynas gyvenimas vien dėl paties gyvenimo yra tikrasis menkystės šaltinis, ir visa yra menka, kas neturi visiškai nieko iš filosofijos ir poezijos pasaulio dvasios. Jos vienos yra pilnatviškos ir gali visus atskirus mokslus bei menus persmelkti ir sujungti į visumą. Tik jose paskiras kūrinys gali apimti pasaulį ir tik apie jas galima teigti, kad visi jų kada nors sukurti kūriniai yra vienos sąrangos dalys.

[...]

Žinau, tu visa širdimi man pritari, kad poezija ir filosofija būtų daugiau nei vien tai, kas galėtų užpildyti spragas, per išsiblaškymą likusias dykinėjantiems žmonėms, kurie buvo lavinti priešokiais; kad jos būtų būtina gyvenimo dalis, žmonijos dvasia ir siela. Tačiau vargu ar įmanoma jas abi vienodai mylėti, todėl tu dabar kaip Heraklis arba Vilhelmas Meisteris stovi kryžkelėje ir abejoji, kurią mūžą turėtum vertinti ir kuria sekti.

Pradėkime nuo poezijos. Man atrodo, ji Tau yra arba kažkas visai kita nei poezija, arba nepakankamai poezija. Noriu pasakyti, kad Tu ją arba suvoki kaip filosofiją ir vien dievišką mąstymą, arba Tau jos reikia kaip

muzikos, kaip vien gražaus fono ir gyvenimo papildymo. Žinoma, Tu rimtai nusiteikusi poezijos atžvilgiu ir tuose dviejuose ar trijuose didžiuose poetuose, kuriuos vienintelius iš tikrųjų skaitai ir vis iš naujo skaitai, ieškai be galo daug, o ypač didžiausiojo, teisingo ir pagarbos verto žmonijos ir meilės vaizdavimo. Ten, kur šis vaizdavimas toks gilus ir tikras, Tu gali lengvai rasti progą ir paskatą šias ar kitas eiles savyje iš naujo eiliuoti ir suteikti joms dievišką prasmę. Tačiau pažvelk dvasioje į save pačią, savo vidinį gyvenimą ir meilės, prisimink visa, ką didingo matei, įsimastyk į geriausiųjų, kuriuos žinai, šventumą ir tuomet nuspręsk, ar poetai pranoksta tikrovę, kuo jie visuomet giriasi. Man dažnai dingtelėdavo, kad poezija jokiū būdu negali pasiekti aukščiausios tikrovės, ir tuomet stebėdavausi dažnai girdėdamas visiškai priešingai, kol supratau, kad tai tėra vien žodžių ginčas ir kad jie tikrove laiko tai, kas įprasta bei menka, apie ko buvimą (*Daseyn*) taip lengvai pamirštama.

Aš toli gražu nekaltinu poezijos esant mažiau religingos nei jos sesuo. Vis dėlto man atrodo, kad jos maloni paskirtis – subičiulianti dvasią su gamta ir patį dangų jos draugiško poveikio keraiš žemėn privilioti; žmones pakylėti iki dievų – šitai ji perleidžia filosofijai. Kai žmogui reikia atsvaros jo situacijai ir gyvenimo būdui, mokslai negali jo išgelbėti ir tik poezija iš savo amžinos jaunystės šaltinio jį atgaivina ir sustiprina, kad nepamirštų mūžų

* Dorothea von Schlegel (1764–1839) – žymaus filosofo Moses Mendelssohno, vienos ryškiausių vokiečių Apšvietos figūrų, duktė. Jos ryšys su F. Schlegeliu užsimezgė kultūriniuose salonuose – abiejų draugai buvo žymūs XIX a. Europos poetai, rašytojai, literatūros kritikai, muzikai ir filosofai, romantizmo idėjų puoselėtojai. Schlegelis tapo jos antruoju vyru ir bendražygiu iki gyvenimo pabaigos (1829) (red. past.).

ir neprarastų harmonijos. Tu jau atspėjai, kad aš Tau primenu tai, ką esu sakęs apie vyriško ir moteriško lavinimo skirtumus, ir iš viso to plaukia, jog moterims filosofija turi būti artimesnė ir būtinesnė reikmė. Joms negresia pamiršti išorinio žavesio, kaip tai lengvai nutinka vyrams, ir net nebūdamos tokios šventos jos vis tiek išsaugo šventą jaunystę ir jaunatvišką Protą, mat tokia gyvenimo poezija yra joms įgimta. Todėl jos renkasi beveik viską nelygindamos, taip pat net nesvarstydamos, pagal pateiktą nuomonę, vien pagal pirmą susidarytą įspūdį. Būna taip, kad tos, kurios tegali būti vien dailios ir žavingos ir kurios savo egzistenciją randa tik išoriniame blizgesyje, kurios nieko nenori ir nemėgsta, tik eleganciją, kuri joms yra svarbiausia, neleidžia šiam požiūriui prieštarauti. Poezija, – šį žodį kaip visada vartoju plačiausia prasme, – vien poezija gali šiai elegancijai suteikti bent jau sielos švytėjimą ir išlaikyti dvasią elegantišką. Kitos [moterys] linkusios į religiją ir meilę, bet jos susipainiojusios savo mąstyme, nes subtiliame pasaulyje tai, kas dieviška, keičia į įtartinais netikrą išmonę. Netgi šios privalo kaip tik visų pirma žavėtis poezija ir skūstis dėl prarasto tikėjimo, kol galės susivokti, kad neįmanoma prarasti savęs ir meilės, nors vienu metu taip gali atrodyti, ir kai jos tai supras, šyptels prisimindamos savo netikėjimą.

Matai – nebuvo taip sužavėtas savo požiūrio, kad pamirščiau begalinį charakterių ir situacijų skirtingumą, ir likau toks ramus, kad galėčiau apmąstyti net eleganciją. Aš taip pat mielai pripažįstu, kad poezija patraukia daugelį moterų ir kad ji turi būti visoms naudinga bei nepakeičiama. Apskritai čia nebandoma atskirti mūžų. Jau vien tokia mintis būtų šventvagystė. Poezija ir filosofija yra nedaloma Visuma – amžinai sujungtos, tačiau retai kartu, kaip Kastoras ir Poliuksas. Jos dalijasi tarpu-

savyje išorines didžios ir didingos žmonijos dalis. Tačiau viduryje susitinka jų skirtingos srovės; čia, vidujybėje ir šventų švenčiausioje vietoje, dvasia tampa pilnatviška ir poezija bei filosofija susilydo į vienį. Gyvoji žmogaus vienovė negali būti sustingusi, nekintanti – ji egzistuoja kaip prielanki kaita. Taigi tas, kuris savo vieninteliu užsiėmimu laiko humanistiką, gali sujungti poeziją ir filosofiją visiškai sutelkdami save tai į vieną, tai į kitą. Šitai galbūt geriausia tam, kuris nori toliau lavintis menuose ir moksluose. Tačiau tas, kuris per jas tenori susikurti harmoniją ir amžiną jaunystę, turėtų būti priverstas tik vienai iš jų teikti pirmenybę. Visgi suprantama, kad jis šito negali, jei nesidomi kita ir nesulaukia iš jos papildymo.

[...]

Tai, kad poezija yra artimesnė žemei, o filosofija turėtų būti šventesnė ir dieviškesnė, yra pernelyg aišku ir pagrįsta, kad ties tuo derėtų stabtelėti. Visgi ji [filosofija] dažnai neigė dievus, tačiau jie buvo tokie, kurie jai atrodė nepakankamai dieviški; būtent tai yra seniausias jos skundas dėl poezijos ir mitologijos. Arba tai buvo tik trumpalaikė krizė, kuri greičiau įrodo priešingybę to, kas atrodė įrodyta. Stipriausias potraukis gali lengviausiai atsisukti prieš save patį; didžiausia palaima taps skausminga, o visa, kas neturi ribų, susiliečia su savo priešybe. Esama pavyduliavimo (*Eifersucht*), kylančio iš prigimtinės gilios besotystės, o ne iš pavydo (*Neid*) ar nepasitikėjimo. Ar filosofija gali būti visai be meilės? Lygiai taip pat vargiai įmanomas daugelio nereligingų filosofų aistringas netikėjimas. Pati tikroji abstrakcija – ką gi kita ji daro, jei ne išgrynina vaizdinius nuo jų žemiškų dalių, pakylėja ir įkurdina tarp dievų? Tik per abstrakciją visi dievai kilo iš žmonių.

Daugiau nebelyginkime, bet iškart kalbėkime apie aukščiausiąją iš žmogiškųjų galių, kurią filosofija kuria ir lavina bei pati yra jos nuolat lavinama. Remiantis bendru sprendimu ir kalbos vartojimu tai yra protas. Nors dabartinė filosofija, kuri daugiau siekia begalybės, nei begalybę atskleidžia, labiau viską jungia ir maišo, negu pateikia išbaigtą vienį, nieko labiau nebrangina žmogaus dvasioje kaip sugebėjimą jungti vaizdinius ir pratęsti mąstymo giją nesuskaitoma daugybe būdų iki begalybės. Tačiau ši ypatybė nėra joks visuotinis dėsnis. Kaip mano ir sako išsilavinę žmonės, vaizduotė yra artimiausia poetui, protingumas – dorovingam žmogui. Tačiau protas yra tai, kas turima omenyje, kai kalbama apie žmogaus dvasią. Protas yra mąstymo

galia. Mintis yra vaizdinys, kuris egzistuoja tobulas, visiškai užbaigtas, pilnatviškas ir tose ribose begalinis; dieviškiausia, kas yra žmogaus dvasioje. Šia prasme protas yra ne kas kita kaip pati prigimtinė filosofija ir ne mažiau nei aukščiausiasis gėris. Per žmogaus visagalybę jo vidujybė giedrėja ir skaidrėja. Žmogus formuoja visa, kas jį supa ir ką jis liečia. Jo pojūčiai jam virsta realybe ir visa, kas išoriška, tampa paranku jo vidujybei. Taip pat harmoningai išsisprendžia prieštaravimai; jam visa reikšminga, jis visa mato kaip teisinga ir tikra; gamta, žemė ir gyvenimas vėl draugiškai pasirodo jam savo pirminėje didybėje ir dieviškume. Po šia švelnia išore snaudžia tikroji jėga, leidžianti akimirksniu amžiams atsisakyti to, kas mums atrodo esant laimė.

Versta iš: Friedrich Schlegel „Über die Philosophie. An Dorothea“. In: *Athenaeum. Eine Zeitschrift von August Wilhelm Schlegel und Friedrich Schlegel*. Zweiten Bandes Erstes Stück. Berlin 1799, 1–38 (fragmentai iš p. 18–26).

Iš vokiečių kalbos vertė filosofinio teksto vertimo seminaro (2014) dalyviai:
**Renata Bikauskaitė, Ernesta Kazakėnaitė, Kęstas Kirtiklis, Aistė Noreikaitė,
Arūnas Palivanas, Sigita Šilingaitė, Žilvinas Vareikis**